

Ötünç soraň

Category: Kitapcy, Publisistika, Sözler

написано kitapcy | 24 января, 2025

Ötünç soraň ÖTÜNÇ SORAÑ

Ikinji jahan urşy dünýäni ýakyp-gowrup barýardy.

1942-nji ýylyň 12-17-nji awgusty.

Angliýanyň premýer-ministri Uinston Çerçill, ABŞ-nyň SSSR-däki adatdan daşary we doly ygtyýarly ilçisi Uilýam Awerell Garriman we Iosif Stalin Moskwada duşuşdy.

Stalin aýak diräp, ýeke söz aýtdy:

– Türkiýe uruşa girmeli!

Çerçill Adanada Ismet İnönü bilen duşuşdy. İnönü bir tarapyň tarapyny çalyp, uruşa girmegi ret etdi.

1943-nji ýylyň 28-nji noýabry-1-nji dekabry.

ABŞ-nyň Prezidenti Ruzwelt, iňlis premýer-ministri Çerçill, sowet ýolbaşçysy Stalin Tähranda duşuşdy.

Stalin ýene şol bir sözünü gaýtalady:

– Türkiýe uruşa girmeli!

Ruzwelt we Çerçill Kairde İnönü bilen duşuşdy.

Inönü uruşda tarap tutmagy ret etdi.

1945-nji ýylyň 4-11-nji fewraly.

Uruş gutaryp gelyärdi. Soýuzdaş liderler U.Çerçill, F.D.Ruzwelt, I.Stalin dagy Ukrainanyň Ýalta şäherinde duşuşdy.

Staliniň ünsünde indi Türkiýäniň uruşa girizilmegi yokdy!

Ýöne bu gezek İnönü 1945-nji ýylyň 23-nji fewralda Soýuzdaşlaryň hatarynda uruşa girýändigini mälim etdi! Iki aýdan soňam uruş gutardy...

Şuny-da goşsam gowy bor: İnönä «uruşa gir» basyşy Germaniýanyň liderligindäki ýaranlykdanam geldi.

Netijede İnönü «işjeň bitaraplyk» strategiýasyny ýöredip,

ýurdy uruşa sokmady.

Munuň özi aslyýetinde Montrodan Hataýa uzaýan Atatürküň «ýaraga ok sürmezden» gazanan daşary syýasatda gazanan ýeňişleriniň dowamydy...

Bu gysga düşündirişiň sebäbi şu sowaly bermek:

• **AKP-ä TARYHY ŞARPYK**

Russiýa-Ukraina urşunda-da syýasy partiýalaryň bolşy Inönüniň ýokarda görkezen tutumyna meňzeýär:

AKP/Erdogan? JHP/Kylyçdarogly? İYİP/Akşener? A başgalary?

Hawa, haýsy syýasy partiýa şu gün «işjeň bitaraplyk» strategiýasyny oňlaýar?

Haýsy partiýa NATO-nyň isleýän ugry boýunça ýöremäge höwesli?

Bu sowallaryň jogabyny siz beriň. Meniň nygtamak isleýän zadym başga! Şu:

Inönä «Gitleriň janköýeri, faşist» diýdiler.

Inönä «Uruş – erkeklen işi, ýurdy urşa sokmadyk gorkak» diýdiler.

Inönä «Ýurdy gytçylyga, çörek kartoçkasynda daňyp goýdy» diýdiler.

Inönä «alkaş» diýdiler. Inönä «matlapsyz» diýdiler. Diýmedik paýys sözleri galmady.

Ýeri, häkimiýet merkezli bu sferalar Ukraina-Russiýa urşynda haýsy tarapy goldaýar?

Haýsy tarapda ýer alýarlar?

Haýsy strategiýany oňlaýarlar?

Ýeke söz bilen ýazaýyn: İşjeň bitaraplyk.

NATO-Günbataryň basyşyna garamazdan Erdoganyň ýolbaşçylygyndaky hökümet bitaraplykdan gyşararly däl. Hut Inönüniň Ikinji jahan urşunda ýöreden «işjeň bitaraplyk» strategiýasyny ýöredýärler.

Aý, gadyrdan! Durmuş nädip sizi we sizleri birnäçe ýyllap kemsidip-paýys sözleri ulanyp gelen Inönüňiziň pozisiýasyna getirdi?

Diýmek, Inönüňki dogry eken-dä?..

Diýmek, «İşjeň bitaraplyk» strategiýasy dogry eken-dä?..

Diýmek, «ýurtlaryň arasyndaky ylalaşyklara goşulma» syýasaty dogry eken-dä?..

Diýmek, «goňsularyň içerki işlerine burnuňy sokma» diýleni dogry eken-dä?..

Montro şertnamasynyň talaplary dogry eken-dä?..

• JHP-ä NÄME DIÝMELI

Ynha, Ukraina-Russiýa urşy bu taryhy hakykaty öňe çykardy:

Häkimiýet Inönüden ötünç soramaga borçly.

Erdogan Inönüden ötünç soramaga borçly.

AKP Inönüden ötünç soramaga borçly.

Bir bitewi döwletiň duşmany we liboş (bähbitparaz) çepçileriň täsirindäki AKP-ä birnäçe ýyllap şuny düşündirip bilmedik:

Atatürküň, Inönüniň deň-duş nesli aňyrsy-bärsi görünmeýän gojaman imperiýanyň dargaýşyny başdan geçirdi, olar muny özlerine sapak edindi, tejribe edindi...

AKP/Erdogan bu gören-başyndan geçiren nesiliň tejribelerinden peýdalanmagyň deregine, zol-zol olaryň garşysyna hereket etdi, olaryň adyny garalamaga synanyşdy. Netijede Yrakda, Siriýada, Liwiýada NATO-nyň basyşyny boýun egip, gödek ýalňyslyklary goýberdi.

«15-nji iýul» FETÖ döwlet agdarlyşygyna synanşygy häkimiýeti-Erdogany guruja pelsepäniň daşary syýasat pozisiýasyna getirdi. Ýalňyslyklaryndan netije çykarana meňzeýärler, Ukraina-Russiýa urşundaky «işjeň bitaraplyk» ýörelgesi munuň iň soňky mysaly...

Beýleki bir ýandan:

«Inönüniň partiýasynyň» Ukraina-Russiýa urşy dowam edip ýörkä, ilkinji nobatda ýadyna düşýäni NATO bolýan bolsa, muňa nähili baha bermek gerek?

Ikinji jahan urşundaky Inönüniň çuňňur pähim-paývasyndan, tejribesinden bu partiýa jinnek ýaly miras galmadymyka? Taryhy refleksişolar ýaly derejede ýok boldumy?

Dünýäniň ýarag eksport edýän iň uly baş ýurdundan biri bolan Fransiýanyň Prezidenti Makronyňam «NATO-nyň beýin ölümi bolup geçdi» diýip durka, JHP-niň «NATO-nyň bir bölegi hökmünde NATO-nyň isleýän ugrunda hereket etmäge borçludyr» diýmegi «doly tabynlyk» dälmi näme? Niredede «işjeň bitaraplyk»

strategiýasy?

Inönü näme diýipdi:

«Urşuň başynda goýberen bir ýalňyşlygyňyz kämahal urşuň soňuna çenli sizi sypdyрмаýar».

AKP/Erdogan dagy daşarky syýasatdaky ýalňyşlyklaryny düzetmäge çytraşýarka, JHP-niň şindem globalçy liboş çepçileriň sözlerine ýapyşmagyna nähili baha bermeli?

JHP-niň özü-de Inönüden ötünç soramaga borçly dälmi?

Soner ÝALÇYN.

«SÖZCÜ» gazetini, 29.03.2022 ý. Publisistika